

DISKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

10 Ağustos 2017

Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi Raporu (2013-2017)

Türkiye’de işçiler sendikasız, sendikalı işçiler toplu sözleşmesiz!

- Resmi sendikalaşma oranı yüzde 12 olarak açıklanmasına rağmen, fiili durum daha da iç karartıcı
- Kayıt dışı işçileri de kapsayan fiili sendikalaşma oranı yüzde 10
- Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi oranı genelde yüzde 7,3, özel sektörde ise sadece yüzde 5,5
- İşçilerin yüzde 90’ı sendikasız, yüzde 95’i toplu iş sözleşmesiz
- Sendikalı işçilerin yaklaşık üçte biri toplu iş sözleşmesi kapsamı dışında
- 2013-2017 arasında sendikalı işçi sayısı 1 milyondan 1,6 milyona çıkmasına rağmen, sendika üyesi işçilerin yaklaşık 450 bini toplu iş sözleşmesinden yararlanamıyor
- Sendikalaşmada yaşanan artışın temel nedeni kamu taşeron işçilerin sendikalaşması, ancak büyük bölümü toplu iş sözleşmesi kapsamında değil
- Sendikalaşmanın en düşük olduğu işkolları yüzde 2,9 ile inşaat, yüzde 3,4 ile turizm ve yüzde 5,1 ile büro işkolu
- Erkek işçilerde sendikalaşma oranı yüzde 13 iken, kadın işçilerde yüzde 8’dir
- İstanbul yüzde 7,8 sendikalaşma oranı ile 81 il içinde 76. sırada

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü (DİSK-AR) Temmuz 2017 sendikalaşma istatistikleri ile Aralık 2016 toplu iş sözleşmesi kapsamı istatistiklerini değerlendirdi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (ÇSGB) 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu gereğince işçi sendikalarının üye sayılarına ilişkin istatistikleri, 27 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Sendikalaşma istatistikleri bir yandan Türkiye'de işçi sendikalarının tablosunu ortaya koyarken, öte yandan sendikaların toplu iş sözleşmesi yapmaları için gerekli olan yüzde 1'lik işkolu barajını aşp aşmadıklarını gösteriyor.

2012 yılında çıkarılan 6356 sayılı yasadan sonra sendikaların üye sayılarını hesaplama yöntemi değiştirildi. Bir yandan **e-devlet yoluyla sendika üyeliği** sistemine geçildi. Öte yandan işçi sayıları açısından Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verileri esas alınmaya başlandı. Böylece 2821 sayılı eski Sendikalar Yasası döneminde sendika üye sayılarına ilişkin gerçek dışı veriler büyük ölçüde ortadan kalktı.

6356 sayılı yasadan sonra yayımlanan istatistiklerin önceki döneme göre daha sağlıklı olduğunu söylemek mümkün. Ancak yeni dönemde de sendikalaşma oranları ve toplu iş sözleşmesi kapsamıyla ilgili hesaplamalarda çeşitli sorunlar yaşanıyor. **ÇSGB kayıt dışı işçileri hesaba katmadığı için sendikalaşma oranları gerçek durumdan daha yüksek çıkıyor. Ayrıca e-devlet yoluyla üyelik konusunda zaman zaman hak ihlallerine de rastlanıyor.** İşverenlerin işçilerin e-devlet şifresini işçiden yasadışı biçimde alarak sendikadan istifa ettirmesi veya işverenin tercih ettiği sendikaya üye yapması, sistemin şeffaf ve sendikaların denetimine açık olmaması nedeniyle yaşanan sorunlar yeni sistemin sorunlu yanları arasında sayılabilir.

Bu raporda 2013-2017 döneminde (6356 sayılı yasa sonrası) sendikalaşma oranları ve toplu iş sözleşmesi kapsamı ele alınacaktır.

Yöntemsel Açıklama 1

Bu rapor Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından her yıl ocak ve temmuz aylarından yayımlanan işçi sendikaları istatistiklerine dayalıdır.

Kamu görevlileri/memurlar bu araştırmanın kapsamı dışındadır. Ancak kamuda işçi statüsünde çalışanlar rapor kapsamındadır. Raporda Ocak 2013-Temmuz 2017 arası dönem esas alındı. Bunun nedeni bu dönemde açıklanan istatistiklerin 6356 sayılı Yasa'da benimsenen yöntem nedeniyle daha sağlıklı olmasıdır. 2013 öncesi sendikalaşma istatistikleri ile 2013 sonrasını karşılaştırmak, 2013 öncesi istatistiklerin gerçek dışı olması nedeniyle mümkün değildir.

Raporda ayrıca Bakanlık tarafından hazırlanan ve yıl sonu itibariyle toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayılarına ilişkin verilerden de yararlandı. Rapor Bakanlığın ham verilerine dayalı olmakla birlikte, tablo ve grafikler DİSK-AR tarafından oluşturuldu.

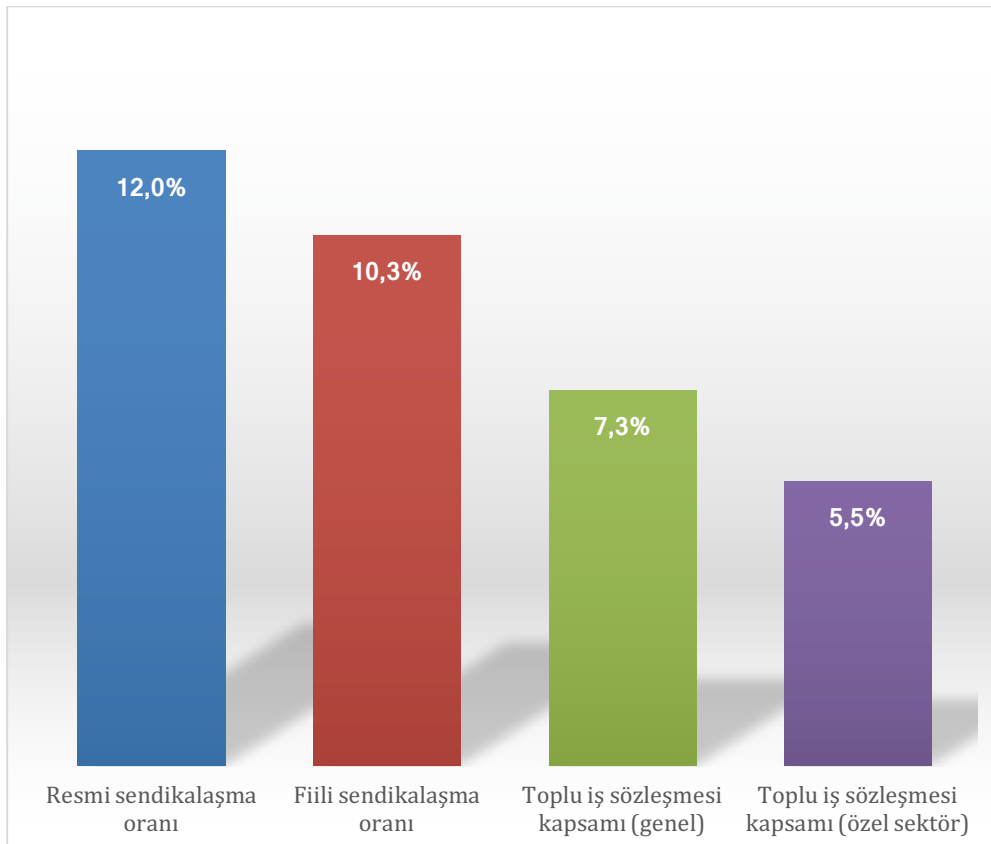
Sendikalaşma Oranları

ÇSGB Temmuz 2017 istatistiklerine göre sendikalı işçi sayısı **1 milyon 623 bin 638**'dir. Sigortalı işçi sayısı ise **13 milyon 581 bin 554**'dür. Böylece sigortalı işçiler arasındaki sendikalaşma oranı (**resmi sendikalaşma oranı**) **yüzde 11,95** (yaklaşık yüzde 12) olmaktadır.

Ancak bu oran kayıt dışı işçileri kapsamadığı için hatalıdır. Bakanlık sendikalaşma oranını, toplam sendika üye sayısını SGK'ya kayıtlı işçi sayısına bölerek bulmaktadır. Bu oran Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından benimsenen hesaplama yöntemiyle uyumsuzdur ve iki nedenle **eksik ve hatalıdır**. Birincisi, kayıt dışı işçiler hesaba katılmadığı için sendikalaşma oranı fiili durumdan daha yüksek çıkmaktadır. İkincisi ise bu oran toplu iş sözleşmesi (TİS) kapsamındaki sendikalı işçi sayısını yansıtmamaktadır.

Sigortalı işçileri esas alan **resmi sendikalaşma oranı yüzde 12 iken, 2,2 milyona yaklaşan kayıt dışı işçiyi de dikkate aldığımızda fiili sendikalaşma oranı yüzde 10,3'e gerilemektedir**. Toplu iş sözleşmesi kapsamı oranları açısından ise durum daha da vahimdir. **Türkiye'de TİS kapsamındaki işçi sayısı sendikalı işçi sayısının çok altındadır**. Öte yandan kamu ve özel sektörde sendikalaşma oranları açısından da büyük farklar söz konusudur. Bu yüzden alternatif sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi kapsama oranlarına da bakmakta yarar vardır.

Grafik 1: Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi Kapsam Oranları

Kaynak: ÇSGB Sendikalaşma İstatistikleri Temmuz 2017, TÜİK Hane Halkı İşgücü Araştırması verileri, ÇSGB'nin toplu sözleşme kapsamına ilişkin 31 Aralık 2016 verileri. Sendikalaşma verileri Temmuz 2017, toplu iş sözleşmesi kapsamı verileri Ocak 2017 tarihlidir.

Yöntemsel Açıklama 2

Resmi sendikalaşma oranı: ÇSGB tarafından açıklanan sendikalaşma oranı

Fiili sendikalaşma oranı: Kayıt dışı işçiler de katılarak DİSK-AR tarafından hesaplanan sendikalaşma oranı. Kamu görevlileri hariç tüm işçilerin sendikalaşma oranını gösterir.

Toplu iş sözleşmesi kapsamı (genel): Toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçilerin tüm işçilere oranı (DİSK-AR tarafından hesaplanmaktadır).

Toplu iş sözleşmesi kapsamı (özel): Özel sektörde TİS kapsamındaki işçilerin tüm özel sektör işçilerine oranı (DİSK-AR tarafından hesaplanmaktadır).

ILO sendikalaşma oranı yöntemi: ILO sendikalaşma oranını, sendika üyelerinin maaş ve ücret geliri elde eden işgücüne oranı şeklinde tanımlamaktadır (ILO, World Labour Report, 1997)

Yüzde 10'luk fiili sendikalaşma oranını esas aldığımızda, işçilerin sadece yüzde 7,3'ü toplu iş sözleşmesi kapsamındadır. Bir diğer ifadeyle işçilerin yüzde 93'ü toplu iş sözleşmelerinden yararlanamıyor. Özel sektörde ise toplu iş sözleşmesi kapsamı yüzde 5,5 civarındadır. **Özel sektörde her yüz işçiden yaklaşık 95'i toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındadır.** Diğer bir ifadeyle toplu iş sözleşmesi yoluyla fiilen sendikal hakları kullanabilen işçilerin oranı genel olarak yüzde 7,3, özel sektörde ise yüzde 5,5'tir (Grafik 1). Bu nedenle ÇSGB tarafından açıklanan yüzde 12'lik sendikalaşma oranı fiili durumu yansıtmayan yapay bir orandır.

Tablo 1: Sigortalı ve Sendikalı İşçi Sayıları ile Sendikalaşma Oranları (2013-2017)

Dönem	Sigortalı İşçi Sayısı	Sendika Üyesi İşçi Sayısı	Dönemsel Üye Artışı	Resmi Sendikalaşma Oranı
2013 Ocak	10.881.618	1.001.671	-	9,2
2013 Temmuz	11.628.806	1.032.166	30.495	8,9
2014 Ocak	11.600.554	1.096.540	64.374	9,5
2014 Temmuz	12.287.238	1.189.481	92.941	9,7
2015 Ocak	12.180.945	1.297.464	107.983	10,7
2015 Temmuz	12.744.685	1.429.056	131.592	11,2
2016 Ocak	12.663.783	1.514.053	84.997	12
2016 Temmuz	13.038.351	1.499.860	-14.193	11,5
2017 Ocak	12.699.769	1.546.565	46.705	12,2
2017 Temmuz	13.581.554	1.623.638	77.073	12
Artış Toplamı	2.699.936	621.967	621.967	
Artış Oranı (%)	24,8	62	62	

Kaynak: ÇSGB, Ocak 2013 ile Temmuz 2017 arası istatistikleri

Sendikalı işçi sayısı Ocak 2013- Temmuz 2017 döneminde **yüzde 62** artışla, 1 milyon 1 binden **1 milyon 624** bine yaklaştı. Sigortalı işçi sayısında Ocak 2013 -Temmuz 2017 arası **yüzde 25** civarında artış yaşanırken, sendikalı işçi sayısı yüzde 62 ile bunun çok üzerinde gerçekleşti. **Son dört yılda 622 bin işçi sendikalara üye oldu.** Sendikalı işçi

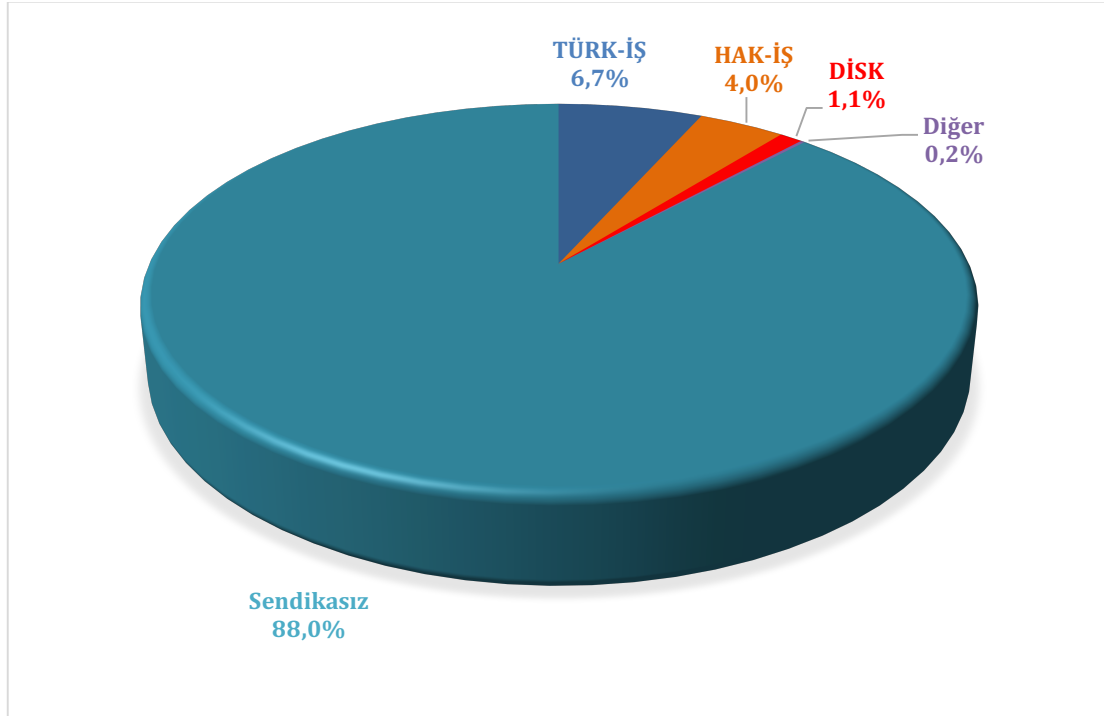
sayısında bir önceki yılın (2016) temmuz ayına göre ise **124 bin kişilik artış** yaşandı (Tablo 1).

Resmi sendikalaşma oranı 2013 Ocak ayında yüzde 9,2 iken 2017 Temmuz ayında yüzde 12'ye yaklaşmıştır. Sendikalaşmadaki artışın 2015 Ocak ayından sonra hızlı bir biçimde tırmandığı görülüyor (Tablo 1).

E-devlet kapısından üyelik sisteminin üyeliği kolaylaştırdığı ve üyelik eğilimini artırdığı biliniyor. Ancak sendikalaşmadaki hızlı artışın en önemli nedeni taşeron şirketlerde çalışan işçilerin toplu iş sözleşmesi yapmasını kolaylaştıran 11 Eylül 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6552 sayılı torba yasa ve 17 Mart 2015 tarihinde yayımlanan taşeron şirketlerde toplu iş sözleşmesi yetkisi almayı kolaylaştıran yönetmelik değişikliğidir. Bu konu aşağıda detaylı olarak ele alınmaktadır.

Sendikalaşmada yaşanan nicel artışa rağmen, işçilerin yüzde 90'a yakını sendikasızdır. Sendikalı işçilerin konfederasyon düzeyinde temsiline baktığımızda ise üç büyük konfederasyonun temsil gücü yüzde 1,1 ile yüzde 6,7 arasında değişmektedir (Grafik 2).

Grafik 2: Sigortalı İşçilerin Resmi Sendikalaşma Durumu (Temmuz 2017)

Ocak 2013 ile Temmuz 2017 döneminde işçi sendikalarının üye sayısında 622 bin kişilik artış yaşandığını belirtmiştik. Ancak bu artış konfederasyonlar arasında oldukça dengesiz (asimetrik) biçimde dağılmaktadır.

Konfederasyonların Durumu

2013-2017 arası sendikalaşma istatistiklerine bakıldığında Türk-İş'in 709 bin olan üye sayısı **198 bin artarak** 907 bine yükseldi. Hak-İş'te ise 2013'den bu yana **378 bin yeni üye** ile ciddi bir sıçrama görülmektedir. Hak-İş, üye sayısını 166 binden 545 bine yükseltmiştir. **DİSK'in 2013 Ocak ayında 100 bin olan üye sayısı 46 bin artarak 146**

bine yükselmiştir. Bağımsız sendikaların ve diğer küçük konfederasyonların üye sayısı ise büyük ölçüde aynı kalmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Konfederasyonların Üye Sayısı (2013-2017)

Dönem	TÜRK-İŞ	HAK-İŞ	DİSK	Diğer	Toplam Üye
2013-Ocak	709.162	166.553	100.202	25.754	1.001.671
2013-Temmuz	726.350	176.696	103.156	25.964	1.032.166
2014-Ocak	770.441	191.587	107.858	26.664	1.096.540
2014-Temmuz	788.388	251.232	112.393	37.468	1.189.481
2015-Ocak	820.893	300.630	122.547	53.394	1.297.464
2015-Temmuz	842.322	388.078	143.251	55.405	1.429.056
2016-Ocak	877.587	436.542	144.291	55.633	1.514.053
2016-Temmuz	882.486	447.930	141.940	27.504	1.499.860
2017-Ocak	889.509	488.723	141.729	26.604	1.546.565
2017-Temmuz	907.328	544.566	145.988	25.744	1.623.626

Not: Diğer kategorisi içinde bağımsız sendikalar ve diğer konfederasyonlar yer almaktadır.

Konfederasyonların üye artış oranlarında ise çok daha çarpıcı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Son dört yılda **sendikalı işçi sayısında yüzde 62 oranında bir artış** yaşanmıştır. Ancak bu artış oranı konfederasyonlara oldukça farklı yansımıştır.

Tablo 3: Konfederasyonların Üye Artış Oranı 2013-2017 (2013:100)

	TÜRK-İŞ	HAK-İŞ	DİSK	Diğer	Toplam Üye
2013 Ocak	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2013 Temmuz	102,4	106,1	102,9	103,0	100,8
2014 Ocak	108,6	115,0	107,6	109,5	103,5
2014 Temmuz	111,2	150,8	112,2	118,7	145,5
2015 Ocak	115,8	180,5	122,3	129,5	207,3
2015 Temmuz	118,8	233,0	143,0	142,7	215,1
2016 Ocak	123,7	262,1	144,0	151,2	216,0
2016 Temmuz	124,4	268,9	141,7	149,7	106,8
2017 Ocak	125,4	293,4	141,4	154,4	103,3
2017 Temmuz	127,9	327,0	145,7	100,0	162,1

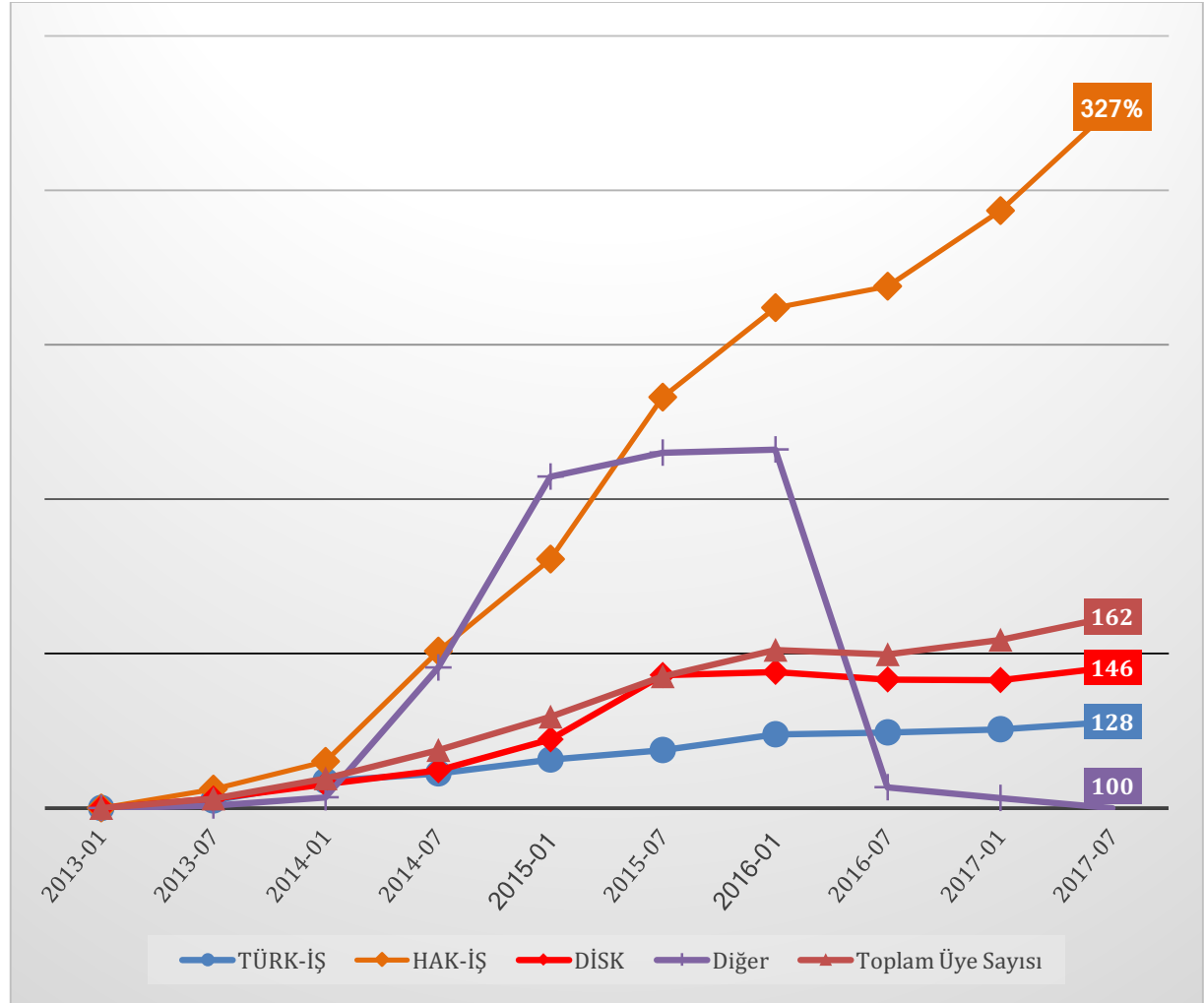
Not: Diğer kategorisi içinde bağımsız sendikalar ve diğer konfederasyonlar yer almaktadır.

Son dört yılda **Türk-İş üye sayısını yüzde 28** oranında artırırken, **DİSK'in üye sayısındaki artış yüzde 46 oldu.** Ancak üye artışında asıl "mucize" Hak-İş üyeliklerinde yaşanmıştır. **Hak-İş 2013-2017 arası üye sayısını yüzde 227 oranında artırmıştır.** Bağımsız sendikalar ve diğer konfederasyonlar açısından dalgalanmalar olsa da kayda değer bir artış yaşanmamıştır (Tablo 3, Grafik 3).

Üye sayısındaki artışın konfederasyonlar arasında dağılımı Grafik 3'te daha da çarpıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Hak-İş'te sert bir yükseliş yaşanırken, Türk-İş'in artış oranı toplam işçi sayısındaki artış oranının altında kalmıştır.

DİSK'in üye artış oranı ise toplam sendikalı üye artış oranının altında kalırken Türk-İş'in üzerinde gerçekleşmiştir. Bağımsız ve küçük konfederasyonlardaki dalgalanmanın nedeni ise Aksiyon-İş üyesi sendikaların 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü ardından kapatılmış olmasıdır.

Grafik 3: Konfederasyonların Üye Artış Oranı 2013-2017 (2013:100)

2013 ve 2017 arasında sendika üyeliğinde yaşanan 622 bin kişilik artışın konfederasyonlar arasındaki dağılımı oldukça dengesiz (asimetrik) bir tablo arz etmektedir.

Ocak 2013'ten bu yana Hak-İş'in üye artış oranı yüzde 226 oldu. Bu dönemde Hak-İş'in özellikle kamuda ve taşeron işçiler arasında hızla örgütlendiği görülmektedir. Hükümetin açık desteğini alan Hak-İş Türk-İş'e hızla yaklaşmaktadır (Tablo 2).

İşkollarına göre sendikalaşma

ÇSGB verilerine göre sendikalaşma oranları işkolları açısından büyük farklılıklar göstermektedir. İnşaat, turizm ve büro işkolu en düşük; banka, finans ve sigorta, genel işler, savunma ve güvenlik işkolları ise en yüksek sendikalaşma oranına sahiptir (Tablo 4).

İş cinayetlerinin yoğun yaşandığı inşaat işkolunda sendikasızlık devam ediyor. Resmi sendikalaşma oranı yüzde 12 iken, inşaat işkolunda sendikalaşma oranı sadece yüzde 2,9'dur. İnşaat işkolunda 9 sendika örgütlü durumdadır. Bu dokuz sendikanın üye sayısı sadece 52 bin 580'dir. Bunların önemli bir bölümü ise kamu sektöründedir. Turizm işkolunda yüzde 3,4 olan sendikalaşma oranı, 3,3 milyon işçinin bulunduğu en büyük işkolu durumundaki büro işkolunda ise 5.1'dir (Tablo 4, Grafik 4).

Tablo 4: İşkollarına göre sigortalı ve sendikalı işçi sayısı ile sendikalaşma oranları (Temmuz 2017)

İşkolu	İşçi Sayısı	Üye Sayısı	Sendikalaşma Oranı
İnşaat	1.828.455	52580	2,9
Konaklama ve eğlence işleri	939.792	32363	3,4
Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	3.264.727	165705	5,1
Basın, yayın ve gazetecilik	92.605	6128	6,6
Ağaç ve kâğıt	240.664	20243	8,4
Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	167.779	14375	8,6
Dokuma, hazır giyim ve deri	1.005.855	87997	8,8
Taşımacılık	732.639	74013	10,1
Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	470.494	53080	11,3
Sağlık ve sosyal hizmetler	350.445	41237	11,8
Genel Toplam	10.255.569	1623626	15,8
Gıda sanayi	567.610	75629	13,3
Madencilik ve taş ocakları	199.882	35084	17,6
Metal	1.519.268	273194	17,9
Çimento, toprak ve cam	177.351	34775	19,6
İletişim	59.697	14189	23,8
Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	141.643	34504	24,4
Enerji	241.872	65975	27,3
Savunma ve güvenlik	330.903	108891	32,9
Genel işler	956.541	330326	34,5
Banka, finans ve sigorta	293.332	103338	35,2

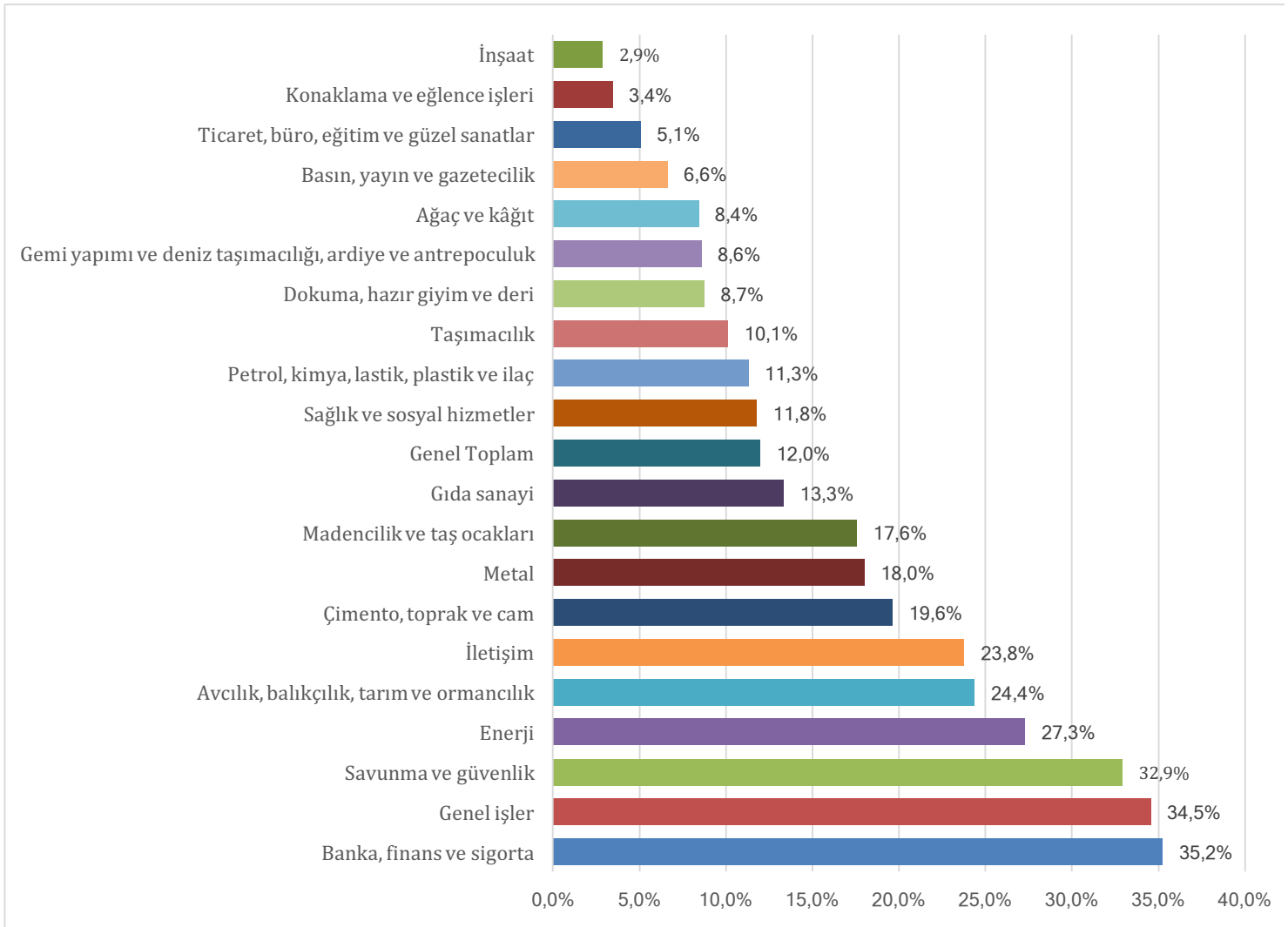
Kaynak: ÇSGB, Temmuz 2017 İstatistikleri

Sendikalaşma oranları imalat sanayiinde ve kamu ağırlıklı işkollarında ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Sendikalaşmanın en yüksek olduğu üç işkolu banka-finans, savunma-güvenlik ve genel işlerdir. Savunma ve güvenlik kamu ağırlıklı bir sektör olmanın yanında özel güvenlik çalışanlarını kapsayan bir işkoludur. Kamudaki özel güvenlik (taşeron) örgütlenmesinde son yıllarda yaşanan artış, bu işkolunda

sendikalaşmayı yükseltti. Yine genel hizmetler işkolunda taşeron şirketlerde çalışan işçilerin sendikalaşması bu işkolunda sendikalaşma oranlarını artırdı.

Savunma ve güvenlik işkolunda 2013'te yüzde 12,2 olan sendikalaşma oranı, Temmuz 2017'de yüzde 32,9'ya çıktı. Aynı şekilde genel hizmetler işkolunda 2013'te yüzde 20,5 olan sendikalaşma oranı yüzde 34,5'e yükseldi. Benzer bir eğilim banka ve finans sektöründe de görülmektedir. 2013'te yüzde 22,3 olan sendikalaşma oranı, 2016 Temmuz ayında yüzde 35,2'ye ulaştı. Benzer biçimde sağlık ve sosyal hizmetler işkolunda yüzde 2,5 olan sendikalaşma oranı, Temmuz 2017'de yüzde 12'ye yaklaştı. Burada da kamu taşeron işçilerinin sendikalaşmasının etkisini görüyoruz (Tablo 5).

Grafik 4: İşkollarına göre sendikalaşma oranları (Temmuz 2017)

Tablo 5: İşkollarına Göre Sendikalaşma Oranları (2013-2017)

	2013-01	2013-07	2014-01	2014-07	2015-01	2015-07	2016-01	2016-07	2017-01	2017-07
Ağaç ve kâğıt	6,5	7,3	7,7	7,8	8,0	8,1	8,3	8,5	8,6	8,41
Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	28,0	28,6	27,9	26,1	26,7	26,0	27,3	24,4	25,8	24,36
Banka, finans ve sigorta	22,8	23,3	23,7	28,7	31,0	32,8	34,8	35,2	35,5	35,23
Basın, yayın ve gazetecilik	3,6	4,2	4,6	4,9	5,1	6,2	6,5	5,9	6,6	6,62
Çimento, toprak ve cam	16,7	15,4	16,6	16,2	20,1	20,7	20,5	19,5	20,6	19,61
Dokuma, hazır giyim ve deri	8,6	8,6	9,2	9,2	9,4	9,5	9,4	9,2	9,1	8,75
Enerji	19,8	20,2	19,7	19,9	23,4	25,1	26,8	26,8	27,0	27,28
Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	7,0	6,8	7,3	7,8	8,2	7,9	8,3	8,0	8,1	8,57
Genel işler	20,5	18,6	18,8	20,3	23,6	27,4	31,9	29,4	33,3	34,53
Gıda sanayi	13,4	13,0	12,8	11,7	12,2	13,1	13,6	13,5	13,5	13,32
İletişim	23,7	22,5	22,6	23,0	23,0	23,8	25,2	24,1	22,7	23,77
İnşaat	2,3	2,2	2,7	2,5	2,7	2,3	2,7	2,6	3,1	2,88
Konaklama ve eğlence işleri	4,4	3,9	4,2	3,6	4,0	3,6	3,9	3,4	3,8	3,44
Madencilik ve taş ocakları	19,2	18,3	20,2	19,7	20,9	19,2	20,8	18,2	19,3	17,55
Metal	15,1	15,2	15,8	16,0	16,1	15,8	16,9	17,3	17,8	17,98
Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	7,5	7,9	9,8	9,8	10,2	10,5	10,7	11,3	11,2	11,28
Sağlık ve sosyal hizmetler	2,5	2,6	2,8	3,9	5,2	6,8	8,1	9,1	10,2	11,77
Savunma ve güvenlik	12,2	12,3	13,2	15,4	20,9	28,0	32,6	32,2	35,5	32,91
Taşımacılık	5,7	5,8	6,4	7,5	8,4	8,6	9,1	9,8	9,8	10,10
Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	4,3	4,1	4,1	4,3	5,3	6,0	5,9	4,9	5,1	5,08
Toplam	9,2	8,9	9,5	9,7	10,7	11,2	12,0	11,5	12,2	11,95

İllere Göre Sendikalaşma

Sendikalaşma oranları illere göre de büyük farklılıklar göstermektedir. İllere göre sendikalaşma oranları yüzde 5 ile yüzde 27 arasında değişmektedir. Sendikalaşmanın en düşük olduğu 10 il sırasıyla Nevşehir, Uşak, Muğla, Gaziantep, İstanbul, Mardin, Ordu, Antalya, Yalova ve Denizli'dir.

Tablo 6: İllere göre sendikalaşma (Temmuz 2017)

En Yüksek 10 İl			En Düşük 10 İl		
Sıra	İl	Oran	Sıra	İl	Oran
1	Rize	26,9	72	Nevşehir	8,7
2	Zonguldak	26,1	73	Uşak	8,5
3	Kırşehir	25,2	74	Muğla	8,5
4	Tunceli	24,6	75	Gaziantep	8,2
5	Kütahya	24,3	76	İstanbul	7,8
6	Muş	22,8	77	Mardin	7,5
7	Erzurum	22,8	78	Ordu	6,7
8	Bilecik	22,5	79	Antalya	6,2
9	Eskişehir	21,2	80	Yalova	6,0
10	Bayburt	21,2	81	Denizli	5,4

Kaynak: ÇSGB, Ocak 2017 İstatistikleri

İstanbul yüzde 7,8 sendikalaşma oranı ile 81 il içinde 76. sıradadır. Denizli, Antalya, Yalova, Gaziantep gibi gerek imalat sanayi gerekse hizmet sektörünün yoğun olduğu illerde de sendikalaşma oranı oldukça düşüktür. İstanbul ve Antalya’da sendikalaşma oranının düşüklüğü hizmet ve turizm sektörlerindeki sendikalaşma oranlarının düşüklüğüne paraleldir (Tablo 6).

Sendikalaşma oranlarının yüksek olduğu iller ise belediyeler dahil kamu işçiliğinin yoğun olduğu iller olarak ön plana çıkmaktadır. Zonguldak ve Rize’deki kamu kömür ve çay işletmeleri yüksek sendikalaşma oranları açısından en önemli faktördür.

Sendikalaşmanın Toplumsal Cinsiyeti

Sendikalaşmaya ilişkin verilere kadın-erkek ayrımı açısından baktığımızda ciddi bir toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin burada da yaşandığını görüyoruz. Erkek işçilerin yüzde 13’ü sendika üyesi iken, kadın işçilerde bu oran yüzde 8 civarındadır.

Tablo 7: Sendikalaşmanın Kadın-Erkek Dağılımı (Temmuz 2017)

Cinsiyet	İşçi	Üye	Oran (%)
Erkek	9.860.625	1.267.387	13
Kadın	3.576.955	293.642	8
Kadın Oranı (%)	27	19	

Kaynak: ÇSGB Veri Tabanı

Benzer bir eşitsizlik toplam kadın işçi oranı ile sendikalı kadın işçi oranı arasında da yaşanmaktadır. Kadınlar toplam işçilerin yüzde 27’sini oluştururken, kadın sendika üyeleri toplam sendika üyelerinin yüzde 19’unu oluşturmaktadır. Böylece hem toplamda hem de her cinsin kendi içindeki sendikalaşma oranı açısından kadınlar erkeklere göre daha az sendikalaşabilmektedir (Tablo 7).

Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı

Toplu iş sözleşmesi kapsamı sendikalı işçilerin sendikal hakları ne ölçüde kullanabildiğini göstermektedir. Toplu iş sözleşmesi kapsamında olmayan sendikalı işçinin gerçek bir sendikal korumadan yararlandığını söylemek mümkün değildir. O nedenle gerçek sendikalaşma ölçütü toplu iş sözleşmesi kapsamıdır.

Pek çok ülkede toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi oranı sendikalı işçi oranından daha yüksektir. Örneğin AB ülkelerinde sendikalaşma oranı ortalama yüzde 20-25 civarında iken, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi oranı yüzde 65’e yaklaşmaktadır. Teşmil uygulamaları yoluyla sendika üyesi olmayan işçiler de sendikaların imzaladığı toplu iş sözleşmelerinden yararlanmaktadır. Ülkemizde ise sendika üyesi işçilerin bile toplu iş sözleşmesi kapsamı dışında bırakıldığı bir toplu iş sözleşmesi yetki sistemi söz konusudur.

Türkiye’de ise toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayısı sendikalı işçi sayısının çok altındadır. ÇSGB verilerine göre 31 Aralık 2016 itibariyle toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayısı 1 milyon 89 bindir. Genel toplu sözleşme kapsama oranı yüzde 7,3 iken, özel sektörde toplu iş sözleşmesi kapsama oranı yüzde 5,5’tir. Bir diğer ifadeyle yaklaşık 13,5 milyon işçi toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındadır (Tablo 8).

Yöntemsel Açıklama 3

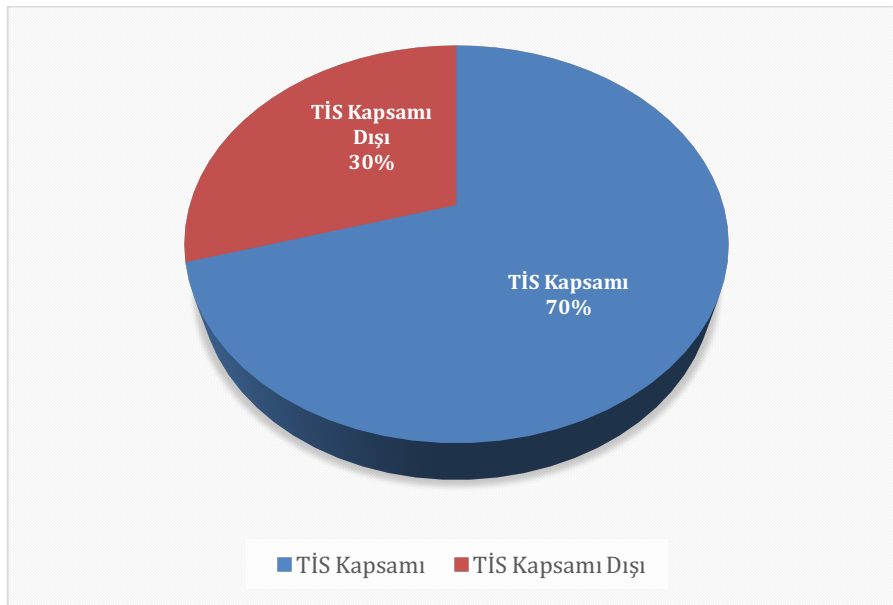
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) toplu iş sözleşmesi kapsamındaki sendika üye sayısına ilişkin verileri her yıl için ayrı ayrı yayınlamaktadır. Ancak Türkiye’de toplu iş sözleşmeleri yasal olarak bir ile üç yıl arasında, fiilen ise iki yıllık imzalandığı için yıllık veriler açıklayıcı olmamaktadır. Bunun yerine ÇSGB tarafından zaman zaman açıklanan veya yazılı talep üzerine sağlanan 31 Aralık itibariyle yürürlükte olan veya iş sözleşmesine dönüşmüş toplu iş sözleşmesi verileri daha sağlıklı verilerdir. Çalışmamızda ÇSGB’den yazılı olarak elde edilen bu veriler kullanılmaktadır. Toplu iş sözleşmesi kapsamına ilişkin son veri 31 Aralık 2016 tarihine aittir.

Tablo 8: Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı (Aralık 2016)

Toplam işçi sayısı	14.940.000
Özel sektör işçi sayısı	14.535.000
TİS kapsamındaki işçi sayısı (genel)	1.089.252
TİS kapsamındaki işçi sayısı (özel sektör)	803.381
TİS kapsama oranı (genel) (yüzde)	7,3
TİS kapsama oranı (özel sektör) (yüzde)	5,5

Ocak 2017 istatistik verilerine göre sendikalı işçi sayısı 1 milyon 546 bindir. 457 bin işçi sendika üyesi olduğu halde toplu iş sözleşmesinden yararlanamamaktadır. Bu oransal olarak sendikalı işçilerin yüzde 30’unun toplu iş sözleşmesinden mahrum olduğu anlamına geliyor (Tablo 8 ve Grafik 5).

Grafik 5: Sözleşmesi Olan ve Olmayan Sendika Üyeleri (Aralık 2016/Ocak 2017)

Toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındaki sendikalı işçi sayısı giderek büyümektedir. 2013'te 221 bin sendika üyesi toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındaydı. 2014 yılında bu sayı 343 bine, 2015 yılında ise 510 bine yükseldi. 2016 sonu itibariyle 457 bin sendika üyesinin kapsam dışında olduğu görülüyor (Tablo 9).

Tablo 9: Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı Dışındaki Sendika Üyeleri (2012-2016)

Yıl	Sendika Üyesi	TİS Kapsamındaki Üye Sayısı	TİS Kapsamı Dışı Üye Sayısı	TİS Kapsamı Dışı Üye Oran
2012	1.001.671	689.915	311.756	31,1
2013	1.096.540	875.794	220.746	20,1
2014	1.297.464	954.192	343.272	26,5
2015	1.514.053	1.004.143	509.910	33,7
2016	1.546.565	1.089.252	457.313	29,6

Açıklama: TİS kapsamı verileri 31 Aralık tarihi itibariyle, sendika üyeleri ocak ayı itibariyledir.

Sendikalı işçilerin üçte birinin toplu iş sözleşmesi kapsamı dışında kalması mevcut toplu iş sözleşmesi ve yetki sisteminin iflası anlamına gelmektedir. Bu tablonun en temel nedeni işkolu, işletme ve işyeri barajları ile anti-demokratik toplu iş sözleşmesi yetki mekanizmasıdır. Sendika üyeliği sonrası yetki sürecinin uzaması, sendikanın yetki alamaması, toplu iş sözleşmesi sürecinin uzaması, sendika üyesi işçinin işten çıkarılması gibi nedenlerin yanında, ayrıca işsiz kalan işçinin bir yıl süre ile sendika üyeliğinin devam etmesi toplu iş sözleşmesi kapsamının sendika üyeliğinin altında kalmasına yol açmaktadır.

Öte yandan son yıllarda taşeron şirketlerde çalışan işçilerin sendikalaşmasındaki artışa rağmen, toplu iş sözleşmesi süreçlerinde büyük bir tıkanma yaşanmaktadır. Bu durum da sendikalı işçilerin toplu iş sözleşmesinden yararlanmasını zorlaştırmaktadır.

İşkollarına Göre Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı

İşkollarına göre toplu iş sözleşmesi kapsamı açısından tam bir uçurum yaşanıyor. Ayrıca işkolları arasında da büyük farklar söz konudur.

Toplu iş sözleşmesi kapsamının en düşük olduğu işkolu yüzde 1,6 ile inşaat işkoludur. İnşaat işkolundaki toplu iş sözleşmesinde kamunun ezici payı dikkate alındığında özel sektör yok mertebesinde. Toplu iş sözleşmesi kapsamının düşük olduğu bir diğer işkolu yüzde 1,7 turizm işkoludur. Ticaret ve büro işkolunda da yüzde 3,3 ile toplu sözleşme kapsamının düşük olduğu işkolları arasındadır. Gazetecilik ve taşımacılık işkollarında da oldukça düşük toplu sözleşme kapsama oranları görülmektedir. Toplu iş sözleşmesi kapsamının en yüksek olduğu işkolları iletişim, genel işler, enerji ve bankacılıktır (Tablo 10).

En düşük sendikalaşma oranlarına sahip işkolları olan inşaat ile turizm ve büro işkolları ile eğlence işleri aynı zamanda en düşük toplu iş sözleşmesi kapsamında üye sayısı olan işkolları olarak ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 10: İşkollarına Göre Toplu İş Sözleşmesi Kapsama Oranları (31 Aralık 2016)

İşkolu	Oran (%)
İnşaat	1,6
Konaklama ve eğlence işleri	1,7
Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	3,3
Basın, yayın ve gazetecilik	4,0
Taşımacılık	5,1
Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	5,2
Sağlık ve sosyal hizmetler	6,5
Dokuma, hazır giyim ve deri	6,9
Ağaç ve kâğıt	7,7
Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	7,8
Gıda sanayi	9,9
Metal	11,8
Çimento, toprak ve cam	15,2
Savunma ve güvenlik	16,8
Madencilik ve taş ocakları	17,7
Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	23,9
İletişim	23,9
Genel işler	24,6
Enerji	27,5
Banka, finans ve sigorta	30,2

Özellikle savunma, güvenlik ve genel işler işkollarındaki toplu iş sözleşmesi kapsamının yüksek olmasının nedeni kamudan ihale alan taşeron şirketlerde çalışan işçilerin son yıllarda artan örgütlenmesidir. Toplu iş sözleşmesi kapsamının yüksek olduğu işkollarında kamu kurum ve kuruluşlarının varlığı dikkat çekicidir.

Tablo 11: Toplu Sözleşme Kapsamı Kamu-Özel Değişimi (Oran) (2013-2016)

Yıl	Kamu	Özel
2013	41,1	58,9
2014	32,4	67,6
2015	35,9	64,1
2016	26,2	73,8

Öte yandan toplu iş sözleşmesi kapsamında kamu sektörü ağırlığı belirgin biçimde düşerken, özel sektör ağırlığı artmaktadır. 2013 yılında toplu iş sözleşmesi kapsamının yüzde 41'i kamuda iken, 2016 yılı sonunda bu oran yüzde 26'ya geriledi. Bunun sonucu olarak özel sektörün payı da yüzde 59'dan yüzde 74'e yükseldi. Özellikle kamuda ihale alan taşeron şirketlerde son dönemlerde YHK tarafından bağtlanan toplu iş sözleşmelerinde yaşanan artış, özel sektörün toplu sözleşme payını artırmaktadır (Tablo 11).

Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki 1 milyon 89 bin işçinin 285 bini kamu sektöründe 803 bini özel sektörde çalışmaktadır. Kamuda toplu iş sözleşmesi kapsamının en büyük bölümünü genel işler işkolu oluşturmaktadır. TİS kapsamındaki 286 bin kamu işçisinin 116 bini genel işler işkolunda çalışmaktadır. Kamuda toplu iş sözleşmesi kapsamındaki ikinci büyük işkolu tarımdır. Üçüncü ve dördüncü sırayı ise enerji ve büro işkolu almaktadır. Özel sektörde ise TİS kapsamındaki en büyük işkolu metaldir. İkinci sırada ise genel işler işkolu gelmektedir. Bankacılık ve büro işkolları üç ve dördüncü sıradadır (Tablo 12).

Tablo 12: Kamu Özel Ayrımında Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı (Aralık 2016)

İşkolları	Kamu	Özel	Toplam
1. Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	31.639	539	32.178
2. Gıda sanayi	18.496	37.049	55.545
3. Madencilik ve taş ocakları	15.838	16.008	31.846
4. Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	5.722	29.941	35.663
5. Dokuma, hazır giyim ve deri	-	67.946	67.946
6. Ağaç ve kâğıt	33	18.112	18.145
7. İletişim	680	13.991	14.671
8. Basın, yayın ve gazetecilik	402	3.292	3.694
9. Banka, finans ve sigorta	-	88.565	88.565
10. Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	27.706	72.763	100.469
11. Çimento, toprak ve cam	-	24.598	24.598
12. Metal	548	173.937	174.485
13. İnşaat	21.601	2.931	24.532
14. Enerji	28.795	34.980	63.775
15. Taşımacılık	7.847	30.604	38.451
16. Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	1.545	6.870	8.415
17. Sağlık ve sosyal hizmetler	2.558	18.611	21.169
18. Konaklama ve eğlence işleri	1.211	12.015	13.226
19. Savunma ve güvenlik	5.672	40.301	45.973
20. Genel işler	115.578	110.328	225.906
Genel Toplam	285.871	803.381	1.089.252

Ancak işkollarındaki sendikalı işçi sayısı ile toplu iş sözleşmesi kapsamındaki üye sayısı arasında önemli bir fark söz konusudur. Bazı işkollarında toplu iş sözleşmesiz üye oranı yüzde 55'in üzerindedir.

Tablo 11'de işkollarına göre sendikalı ve toplu iş sözleşmesi kapsamı karşılaştırması yer almaktadır. Sendika üyeliği ile toplu iş sözleşmesi kapsamındaki üye sayısı arasındaki fark işkolları düzeyinde çok daha belirgindir. Turizm, savunma ve güvenlik, inşaat ve taşımacılık işkollarında sendika üye sayısı ile toplu sözleşme kapsamındaki üye sayısı arasındaki fark yüzde 50 civarındadır. Bunun anlamı bu işkollarındaki sendika üyelerinin yarısının toplu iş sözleşmesinden mahrum olduğudur.

Tablo 13: İşkollarına Göre Sendikalı ve TİS Kapsamının Sayısal ve Oransal Karşılaştırması (Aralık 2016)

İşkolu	Sendika Üye Sayısı	TİS Kapsamında Üye Sayısı	TİS Olmayan Üye Sayısı	TİS Olmayan Üye Oranı
Konaklama ve eğlence işleri	29.711	13.226	16.485	55,5%
Savunma ve güvenlik	97.148	45.973	51.175	52,7%
İnşaat	48.267	24.532	23.735	49,2%
Taşımacılık	72.935	38.451	34.484	47,3%
Basın, yayın ve gazetecilik	6.034	3.694	2.340	38,8%
Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	158.114	100.469	57.645	36,5%
Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	13.199	8.415	4.784	36,2%
Sağlık ve sosyal hizmetler	33.150	21.169	11.981	36,1%
Metal	263.768	174.485	89.283	33,8%
Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	51.142	35.663	15.479	30,3%
Çimento, toprak ve cam	33.406	24.598	8.808	26,4%
Gıda sanayi	75.234	55.545	19.689	26,2%
Genel işler	304.818	225.906	78.912	25,9%
Dokuma, hazır giyim ve deri	89.422	67.946	21.476	24,0%
Banka, finans ve sigorta	104.147	88.565	15.582	15,0%
Ağaç ve kâğıt	20.205	18.145	2.060	10,2%
Madencilik ve taş ocakları	34.747	31.846	2.901	8,3%
Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	34.691	32.178	2.513	7,2%
Enerji	62.509	63.775	-1.266	-2,0%
İletişim	13.918	14.671	-753	-5,4%
Toplam	1.546.565	1.089.252	457.313	29,6%

Bazı işkollarında şişkin üye sayısına rağmen TİS kapsamının daha sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin, metal işkolunda toplam 264 bin sendika üyesi gözükmese rağmen, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki üye sayısı 174 bindir. Metal işkolunda 89 bin sendika üyesinin toplu iş sözleşmesi yoktur. Aynı şekilde genel işler işkolunda 79 bin sendika üyesi toplu iş sözleşmesinden mahrumdur. Büro işkolunda 58 bin, savunma ve güvenlik işkolunda ise 51 bin sendika üyesi toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındadır. Genel işler, güvenlik ve büro işkolundaki farkın en önemli nedeni taşeron şirketlerde çalışan işçilerin üye yapılması fakat bunların önemli bir bölümünün toplu iş sözleşmelerinin bağitlanamamış olmasıdır. Metal sektöründe sendika üyelerinin yüzde 34'ü toplu iş sözleşmesinden yoksundur (Tablo 13).

Sendikalaşmadaki Artışın Temel Nedeni Taşeron İşçilerin Sendikalaşmasıdır

Gerek sendikalaşmada gerekse toplu pazarlık kapsamında 2013'ten bu yana yaşanan artışın temel nedeni, özellikle kamu taşeron şirketlerde çalışan işçilerin örgütlenmesinde yaşanan artıştır. Sendikalaşmanın ve toplu pazarlık kapsamının arttığı işkollarına bakıldığında genel işler, savunma ve güvenlik ile büro işkolu ön plana çıkmaktadır. Kamu taşeron şirketlerin çok büyük bölümü bu işkollarında faaliyet göstermektedir.

Kamu taşeron işçilerinin sendikalaşmasında yaşanan artışın nedeni, kamu taşeron şirketlerde çalışan işçilerin toplu iş sözleşmesinden yararlanma koşullarını değiştiren 2014 tarihli 6552 sayılı torba yasa ile 2015 tarihinde yayımlanan taşeron şirketlerde toplu iş sözleşmesi yetkisi almayı kolaylaştıran yönetmelik değişikliğidir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında taşeron işçiliğinin ortaya çıkardığı kıdem tazminatının ödenmemesi, yıllık izinlerin kullanılmaması, sendikal örgütlenmenin zorluğu ve toplu iş sözleşmesinin fiilen yapılamaması gibi sorunlarla ilgili olarak, 11 Eylül 2014'te Resmi Gazete'de yayımlanan **6552 Sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun** adı altında torba yasa ile düzenleme yapıldı. Bu torba yasa ile taşeron şirketlerde çalışmanın getirmiş olduğu yetki alamama, muhatap bulamama, ihale sürelerin kısalığı, ihale bedelinin aşılammaması gibi bir dizi zorluğa kısmen çözüm getirme amaçlandı.

6552 sayılı torba yasa ile taşeron şirketlerdeki toplu iş sözleşmesi prosedürünü yürütmek üzere işveren sendikası olarak Kamu-İş belirlendi. Kamu-İş'in yürüttüğü müzakere sürecinde bağtlanacak toplu iş sözleşmesinden dolayı bir ücret farkı oluşursa, bu farkın devlet tarafından karşılanması öngörüldü.

6552 sayılı yasanın hemen sonrasında ise 17 Mart 2015 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan, **Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımlarında Toplu İş Sözleşmesinden Kaynaklanan Fiyat Farkının Ödenmesine Dair Yönetmelik**'te yapılan bir değişiklik ile, taşeronda çalışan işçilerin sendikal örgütlenmesi kolaylaştırıldı. Bu değişikliğe göre, Kamu İhale Kanunu ile ihale edilen işlerde iş alan alt işverenin aynı ihale sözleşmesi kapsamında tek bir işyerinin bulunması halinde, Bakanlık tarafından işyeri düzeyinde, birden fazla işyerinin bulunması halinde ise işletme düzeyinde yetki tespiti verilmesinin önü açıldı. Bu gelişmelerin sonunda taşeron şirketler çalışan işçiler arasında örgütlenme ve toplu pazarlık süreçleri hızlı bir biçimde arttı. Ancak kamu işveren sendikası Kamu-İş'in toplu iş sözleşmesi müzakereleri konusunda zorluk çıkartması ve hatta müzakere masasına gelmemesi sonucunda grev oylamaları ve Yüksek Hakem Kurulu (YHK) başvuruları konusunda ciddi bir artış yaşandı. Böylece, taraf sendikaların dahil olmadığı bir toplu iş sözleşme prosedürü işletilerek, sözleşmeler YHK tarafından bağtlandı.

Sendikalaşan Taşeron İşçiler Özgür Toplu Pazarlık Hakkını Kullanamıyor

Grev oylamasına gidilen işyeri sayısında son yıllarda ciddi bir artış görülmektedir. 2012 yılında sadece 9 işyerinde grev oylamasına gidilirken bu sayı ilerleyen yıllarda önemli bir artış göstermiştir. 2014 yılında grev oylamasına gidilen işyeri sayısı 116 iken, 2015'te 249'a, 2016'da ise 1596'ya yükselmiştir. Benzer şekilde grev oylaması kapsamındaki işçi sayısında da ciddi bir tırmanma yaşanmaktadır. 2012'de 715 işçi grev oylaması kapsamında iken 2014'te bu sayı 5.510'a 2016'da ise 95 bine yaklaşmıştır (Tablo 14). Bu tırmanışın en önemli nedeni toplu iş sözleşmesinde anlaşma sağlanamaması üzerine sendikanın greve çıkmak yerine grev oylamasına gidip greve hayır sonucunu çıkartarak, toplu sözleşmenin YHK'ya intikalini sağlamaktır. Böylece sendikanın örgütlendiği işyerinde toplu iş sözleşmesi bağtlanmış olacaktır. Kamu işveren sendikası Kamu-İş'in taşeron şirketlerde toplu sözleşme müzakeresine

yanaşmaması nedeniyle kamu taşeron şirketlerde TİS süreci grev oylaması yoluyla YHK'ya taşınmaktadır.

Tablo 14: Tablo: Grev Oylaması Sayıları

Yıl	İşçi sayısı	İşyeri sayısı
2012	715	9
2013	5.398	106
2014	5.510	116
2015	15.532	249
2016	94.903	1.596
2017	34.429	818

Not: 2017 yılı verileri Ocak-Temmuz dönemidir.

Nitekim bunu YHK'ya yapılan başvurularda da görmek mümkündür. 2014-2016 arasında YHK'ya gelen toplu iş sözleşmesi başvurularının kapsadığı işçi sayısında ciddi bir artış görülmektedir. 2014 yılında YHK'ya yapılan başvurular 23 bin civarında iken, 2016 yılında bu sayı 193 bini aşmıştır (Tablo 15). YHK'ya yapılan başvurular sadece grev oylaması ile sınırlı olmamakla birlikte, bu artışta grev oylaması yoluyla gelen başvuruların önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 15: YHK'ya Gelen Başvuru Sayısı

Yıl	İşçi sayısı	İşyeri sayısı
2013	39.823	1.156
2014	23.452	892
2015	42.677	789
2016	193.375	2.957
2017	127.413	1.957

Not: 2017 yılı verileri Ocak-Temmuz dönemidir.

Benzer bir eğilimi işkolu somutunda da görmek mümkündür. DİSK Genel-İş Sendikası'nın kamu taşeron şirketlerine ilişkin yürüttüğü toplu iş sözleşmesi süreçleri açık bir biçimde taşeron işçi örgütlenmesinde yaşanan sıkıntıyı ortaya koymaktadır.

Tablo 16: Genel-İş Sendikası Taşeron Toplu İş Sözleşmesi Süreçleri (2014-2017)

	2014	2015	2016	2017	Toplam
Toplam taşeron şirket TİS yetki başvurusu	59	206	148	91	504
YHK tarafından bağitlanan TİS sayısı	3	44	69	38	154
Sendika tarafından bağitlanan TİS sayısı	3	31	28	5	67
Bağitlanan toplam TİS sayısı	6	75	97	43	221
Sonuç alınamayan yetki başvurusu sayısı	53	131	51	48	283

Kaynak: Genel-İş Sendikası Toplu İş Sözleşmesi Dairesi Verileri. 2017 verileri kısmidir.

2014-2017 döneminde kamu taşeron şirketleriyle ilgili 504 TİS süreci başlatan Genel-İş, 283 yetki başvurusundan sonuç alamamıştır. Bağitlanan toplam 221 toplu iş sözleşmesinin ise 154'ü YHK tarafından, sadece 67'si sendika tarafından bağitlanmıştır (Tablo 16).

Kamu taşeron şirketlerinde adı var kendi yok “eğreti” bir sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi süreci yaşanmaktadır. Çoğunda sonuç alınamayan yetki süreçleri, YHK tarafından bağitlanan toplu iş sözleşmeleri ile işçiler gerçek sendikal haklardan yararlanamıyor. Kamuda yıllardır kadro bekleyen kamu taşeron işçileri, işlevsiz bir sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi süreci ile oyalanmaktadır.

Öte yandan kamu taşeron şirketlerde hükümete yakın sendikalara tanınan fiili “ayrıcalıklar” ve “teşvikler” nedeniyle bu örgütlenme sürecinden sayısal olarak hükümet yanlısı sendikalar kazançlı çıkmaktadır. Konfederasyonlar bazında Hak-İş’te yaşanan sıçramanın temel nedeni budur.

Değerlendirme ve Öneriler

Sendikalaşma 2013’ten bu yana hem sayısal hem de oransal olarak artmıştır. Ocak 2013’te 1 milyon olan sendikalı işçi sayısı yüzde 62 artışla, Temmuz 2017’de 1 milyon 624 bin olarak gerçekleşti. Ancak halen işçilerin yüzde 90’ının sendikasız olduğunun altını çizmek gerekir. Toplu iş sözleşmesi kapsamı açısından ise tablo daha da vahimdir. Genel olarak işçilerin yüzde 7,3’ü, özel sektörde ise yüzde 5,5’i toplu iş sözleşmesi kapsamındadır.

Sendikalaşmada nicel bir artış yaşanmakla birlikte, sendikalı üyesi işçilerin yaklaşık üçte biri toplu iş sözleşmesi hakkında yararlanamadı. Sendikalı işçi sayısı 1,6 milyon civarına yükselirken, toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındaki sendika üyesi sayısı 450 bini aşmaktadır. Dolayısıyla 450 binden fazla işçi sendikalı olduğu halde, sendikaları onlar için toplu iş sözleşmesi bağitlayamamıştır.

Bu durum mevcut toplu iş sözleşmesi sistemi ve yetki sisteminin çökmesi anlamına gelmektedir. Son yıllarda sendikalaşmada yaşanan sayısal artışlar kâğıt üzerinde kalmakta, sendikalaşan işçilerin büyük bir bölümü toplu iş sözleşmesinden yararlanamamaktadır.

Sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi kapsamının yükseltilmesi için,

- Sendikal yasalar Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) normlarına uygun hale getirilmeli, **sendikal örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmalıdır.**
- Toplu iş sözleşmesi yetki sistemi köklü biçimde değiştirilmelidir.
- İşkolu, işyeri ve işletme barajları kaldırılmalı, **toplu iş sözleşmesi yetkisi işçilerin özgür iradesiyle (referandum) ile saptanmalı**, hantal ve anti-demokratik mevcut yetki sistemi değiştirilmelidir.
- 6356 sayılı yasada yer alan **teşmil sistemi işlevli hale getirilmeli, yaygınlaştırılmalı** ve toplu iş sözleşmeleri sendikasız işyerlerine ve işçilere de uygulanmalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarında son zamanlarda giderek artan **sendikal kayırmacılığa ve ayrımcılığa son verilmeli**, kamu idaresi sendikal yönlendirme ve baskı yapmamalıdır.
- Kamuda taşeron çalıştırılmasına son verilmeli, **taşeron işçiler kamu işçisi olarak kadroya alınmalı** ve o işkolundaki toplu iş sözleşmelerinden yararlanabilmelidir.